

Goud in handen

Gebruik het verleden, schep ruimte voor de toekomst

Hoeveel aandacht
besteedt u eigenlijk
aan cultuurhistorie,
monumenten, musea
of archeologie?
Of aan groen, religieus
en industrieel erfgoed?
Kunsten '92 en de
landelijke erfgoed-
organisaties willen
u graag inspireren.
Met erfgoed heeft u
goud in handen.

Deze brochure is bestemd voor
(aanstaande) wethouders en raadsleden,
erfgoedambtenaren en -vrijwilligers.

Betrokken inwoners

Wist u dat meer dan één miljoen mensen lid zijn van een erfgoedorganisatie? Nog eens 160.000 mensen zetten zich in als vrijwilliger. En veel Nederlanders zijn geïnteresseerd in lokale geschiedenis en erfgoed of willen zich gewoon thuisvoelen in een mooie historische omgeving. Ook in uw gemeente voelen mensen zich betrokken bij het erfgoed in hun buurt. Kijk maar eens wat er gebeurt als er sloopplannen zijn voor een kerk of ander beeldbepalend gebouw. Veel mensen zijn bereid om voor dat erfgoed in actie te komen of een steentje bij te dragen aan het behoud ervan.

Economische energie

Erfgoed is voor jong en oud. Creatieve en ondernemende mensen voelen zich aangetrokken tot het verleden. Oude plekken scheppen ruimte voor nieuwe ideeën. Tal van voorbeelden en onderzoeken tonen de economische waarde van investeren in erfgoed aan. Een herbestemde fabriek bijvoorbeeld, laat z'n omgeving bruisen met enthousiaste mensen en nieuwe initiatieven. Een mooi, verzorgd aanbod van cultuur en erfgoed werkt als een magneet op toeristen, is de trots van uw inwoners en geeft uw gemeente smoel. Erfgoed is een aanjager voor de economie en een motor voor uw gemeente. Kom daar maar eens om in deze tijd.

Wat u kunt doen

U wilt betrokken inwoners en een energieke gemeente? Gebruik uw erfgoed! Het erfgoed is er al en de betrokken inwoners ook. Vertel de verhalen van het erfgoed, de plekken van betekenis in uw gemeente. Ontwikkel voelhoorns voor lokale initiatieven en ga samen met uw inwoners aan de slag. Betrek het bedrijfsleven, erfgoedorganisaties en vrijwilligers, en vergeet ook vooral het onderwijs niet. Maak gebruik van de infrastructuur van instellingen als de bibliotheek, cultuureducatieve centra en culturele instellingen. Slim georganiseerd en ook zonder grote zakken geld kunt u oude plekken behouden en een nieuw leven geven, mensen enthousiast maken en uw gemeente aantrekkelijk en energiek houden. U heeft goud in handen!

Hierna vindt u vier succesvolle voorbeelden uit gemeenten die meededen met de BNG Bank Erfgoedprijs, de jaarlijkse prijs voor de beste erfgoedgemeente van Nederland.

1 Economische aanjager

Verpauperde binnenstad wordt trots van de stad

Als relatief 'arme' gemeente had Schiedam te maken met een verpauperende binnenstad en oplopende winkelleegstand. Veel kleine historische en karakteristieke winkels stonden leeg en verpauperden. De gemeente heeft inwoners, ondernemers en organisaties bij elkaar gehaald en samen een plan gemaakt. Historische en monumentale winkelpanden werden opgeknapt. De gemeente nam zelf een aantal beeldbepalende rijksmonumenten aan en restaureerde die met behulp van een eigen restauratiefonds. Zo is er een levensvatbaar winkelgebied ontstaan met tal van originele en kleinschalige winkelconcepten in een authentieke omgeving. De winkelstraat is nu het werkkapitaal van Schiedam.

Praktische tips:

- Organiseer en regisseer samenwerkingen tussen diverse partners. Breng als gemeente het overleg tussen inwoners, ondernemers, ontwikkelaars en erfgoedorganisaties op gang. Werk bijvoorbeeld in tijdelijke inspiratieteams of ateliers bezet door mensen met verschillende achtergronden.
- Laat u inspireren door de rijke historische informatie die in uw archieven bewaard ligt of bijvoorbeeld door wat er bekend is uit archeologische opgravingen.
- Laat de eigen ambtenaren van cultuur, economie en ruimtelijke ordening niet allemaal vanuit hun eigen vakgebied werken maar breng ze ook fysiek bij elkaar.
- Wees u bewust van het structurele ambtelijke capaciteitstekort bij archeologie en monumentenzorg. Manage de verwachtingen en maak vaker gebruik van de kennis en capaciteit die onder de bevolking aanwezig is.
- Faciliteer informele netwerken met lokale en provinciale organisaties.
- Overweeg een eigen restauratiefonds op te zetten.

www.bit.ly/ontdekschiedam

2 Samen met betrokken inwoners

Gezamenlijke erfgoednota leidt tot enorm enthousiasme

De gemeente Rheden bestaat uit zeven verschillende dorpen. Elk van deze dorpen kent zijn eigen geschiedenis, verhalen en monumenten. Om tot een gezamenlijke erfgoednota te komen ging de wethouder in alle dorpen in gesprek met bewoners, vrijwilligers en erfgoedorganisaties. In deze kleinschalige 'dorpsgesprekken' bespraken gemeente en bewoners samen welk belang erfgoed vertegenwoordigt en welk erfgoed voor de verschillende dorpen essentieel was. Op een speciale website konden de mensen reageren en zaken uploaden. Al heel snel werd duidelijk dat inwoners ook een groot belang hechten aan het instandhouden van het immateriële erfgoed, de verhalen bij gebouwen en plekken. De erfgoednota die zo ontstond heet 'Levend verleden' en vormt nu de door de bevolking gedragen beleidslijn om het rijke Rhedense erfgoed een inspiratiebron en motor voor nieuwe ontwikkelingen te laten zijn. Verschillende andere gemeenten hebben deze werkwijze inmiddels overgenomen.

Praktische tips:

- Laat betrokken burgers vanaf het begin meedenken over de plannen voor hun leefomgeving.
- Creëer medeverantwoordelijkheid, dat versterkt het draagvlak.
- Breng in kaart wie er in uw gemeente met erfgoed en geschiedenis bezig zijn. Kijk daarbij niet alleen naar de professionele instellingen als musea en archieven maar kijk ook naar organisaties, liefhebbers en vrijwilligers.
- Breng mensen en organisaties onderling met elkaar in contact, zodat iedereen van elkaars activiteiten weet. Roep bijvoorbeeld een lokaal (digitaal) erfgoedplatform in het leven.
- Houdt de burgers die zelf niet meepraten actief op de hoogte van uw plannen. De gedeelde historische dimensie van een project kan vaak een brug slaan tussen verschillende belangen.
- Maak bijvoorbeeld een apart Twitter- of Facebookaccount of een website om inwoners en geïnteresseerden op de hoogte te houden van uw erfgoedbeleid.
- Geef vrijwilligers de plek die ze toekomt. Erken ze, geef ze een podium en bied mogelijkheden voor professionele ondersteuning.

3 Succesvolle herbestemming

Vervallen historisch complex wordt culinaire hotspot

Aanvankelijk was het een oude vervallen watertoren op een verlaten industrieterrein in Dordrecht. Maar toen een horecaondernemer een aantal oude foto's van het gebouw tegenkwam werd hij op slag enthousiast. Er ontstond een samenwerking: de gemeente herstelde de omgeving en de horecaondernemer stak zijn nek uit met het concept van een heel bijzonder hotel-restaurant. Het werd een succes. De vervallen watertoren is nu de blikvanger in de nieuw te bouwen wijk Stadswerven en het hotel trekt bezoekers van heinde en verre. Het restaurant is inmiddels internationaal vermaard en zette Dordrecht op de culinaire kaart. De gemeente droeg drie ton bij aan de verbouwing die uiteindelijk zes miljoen zou kosten.

Praktische tips:

- Niet alle initiatief hoeft bij de gemeente vandaan te komen. Ontwikkel voelhoorns voor initiatieven vanuit de samenleving en ga op een slimme manier samenwerken. Werk als regisseur en breng partijen samen.
- Vervroeg het stadium waarin erfgoed in beeld komt bij ruimtelijke ontwikkelingen. Alleen als er vanaf het begin wordt gedacht aan de mogelijkheden die het herbergt, maakt een zinvolle benutting een kans.
- Gebruik cultureel erfgoed in uw ruimtelijke beleid. De zojuist vernieuwde monumentenwet gaat daar vanuit. Een gemeentelijke structuurvisie, met daarin de archeologische- en cultuurhistorische waardekaarten, biedt u hierbij houvast.
- Maak gebruik van de rijke informatie uit uw archieven en volwaardige onderzoeken als onderleggers voor uw beleid.
- Maak als gemeente een kanskaart van leegstaande of binnenkort leegkomende gebouwen en denk na over de herbestemmingsmogelijkheden. Laat daarbij de meerwaarde van een karakteristiek gebouw meewegen.
- Zorg ervoor dat uw gemeente een goede opdrachtgever is. Opereer vanuit een duidelijke visie.

4 Eigen identiteit

Erfgoed als basis van een effectieve promotie

Ondanks dat Westerveld niet beschikt over omvangrijke personele en financiële middelen, weet de gemeente zichzelf heel effectief in de kijker te spelen. Met meer dan 20 kernen en dorpen gebruikt de gemeente cultuurhistorie als drager voor haar identiteit en als verbindende factor tussen haar kernen. Enthousiaste inwoners, scholen en historische verenigingen timmeren samen met de gemeente aan de weg. Met speciale websites en folders als 'Westerveld Monumentaal op de kaart', 'Westerveld rijk aan levendige historie' en een volwassen 'regiopromotieplan', profileert Westerveld zich als een aantrekkelijke gemeente, met veel groen en agrarisch erfgoed. Een fijne plek om te wonen en te recreëren.

Praktische tips:

- Betrek cultuurhistorie bij uw citymarketing. Dat houdt uw boodschap authentiek en onderscheidend. Toon identiteit en karakter en zet in op cultureel erfgoed. Het verbindt ook de inwoners.
- Laat uw gemeentelijke cultuurhistorie doorklinken op websites, social media en in de eigen publicaties.
- Maak gebruik van een gemeentelijke canon. De verhalen uit de geschiedenis bieden vaak een handig houvast voor speeches en andere communicatie.
- Communiceer de uitkomsten van archeologisch en (bouw)historisch onderzoek op een toegankelijke manier met uw inwoners.
- Stimuleer erfgoededucatie. De kerndoelen van ons onderwijs verplichten scholen het cultureel erfgoed in de omgeving te betrekken in hun onderwijs. Erfgoed verbindt leerlingen met hun omgeving en hun achtergrond en ontwikkelt hun identiteitsbesef.
- Verbind uw erfgoed met kunst- en cultuurinstellingen en met culturele evenementen.

Deze erfgoedagenda is een initiatief van de landelijke belangenvereniging voor Kunst, Cultuur en Erfgoed, Kunsten '92, in samenwerking met onderstaande erfgoedinstellingen. Wilt u meer informatie? Wij helpen u graag verder met eventuele vragen. Neem hiervoor contact met ons op. Stuur een e-mail naar info@kunsten92.nl of surf naar onderstaande websites.

www.kunsten92.nl
www.openerfgoed.nl
www.boei.nl
www.museumvereniging.nl
www.voia.nl
www.heemschut.nl
www.nvba-info.nl
www.volkscultuur.nl
www.debibliotheken.nl
www.restauratiefonds.nl
www.archiefbrain.nl

Kunsten '92

Foto's: Karin Ligthart, Jan van der Ploeg, Fokko van der Straaten, gemeente Dordrecht, gemeente Schiedam, gemeente Rheden, de gemeente Westerveld en gemeente Tilburg.